

BESEDA MATJAŽA KMECLA IN KULTURA

Jubilejni zapis rusista ob knjigi *spominov na skrivne ljubezni*¹

Literarni zgodovinar, esejist in pisatelj Matjaž Kmecl je bil tudi minister za kulturo oziroma predsednik Republiškega komiteja za kulturo, kot se je temu v osemdesetih letih preteklega stoletja slovenske zgodovine reklo. V analih piše, da je imel tudi druge funkcije in bil viden slovenski politik. Jaz sam, ki cenim predvsem dejanja in rezultate teh dejanj in me imenitni naslovi in z njimi povezane časti prehudo ne ganejo, bi raje zapisal, da je moj kolega na ljubljanski univerzi Matjaž Kmecl bil in še vedno je predvsem izjemno dejaven in ustvarjalen *javni delavec* na področju kulture zunaj običajnih konvencij »vidnega« politika. Droben, anekdotičen dokaz. V nekem kar precej vročem poletnem dnevu v osemdesetih letih sem pred hotelom Slon srečal profesorico jezikoslovko iz Minske Nino Mečkovsko, ki je bila v Ljubljani na krajšem študijskem obisku. Ustavila sva se in kolegica me je začudeno vprašala, kako se lahko profesor Kmecl, ki ga je srečala, kot minister na ulici prestolnega mesta sprehaja s sladoledom v roki. Bil sem nekoliko v zadregi in odgovoril sem ji na kratko: »Есть и такие.«

»So tudi takšni«, nenavadni. Nenavadna sta že širina in raznolikost interesov, ki zaposlujejo Matjaža Kmecla kot izredno razgledanega in etično zavzetega intelektualca, in nenavadna so na osnovi teh interesov zasnovana in objavljena dela. Matjaž Kmecl obdari zakladnico slovenske kulture z radijskimi igrami in gledališkimi dramami (med katerimi so monodrame o znamenitih Slovincih, izdane pod skupnim

¹ Matjaž Kmecl, 2008: *Sveti Lenart, vrtnice in gamsov skret: Spomini na skrivne ljubezni*. Ljubljana: Študentska založba (Knjižna zbirka Beletrina).

naslovom *Bridkosti po slovensko*, že slovenska klasika), tu so literarnozgodovinska dela (držna zvrstna obravnava slovenske proze *Od pridige do kriminalke*, izzivalni *Babji mlin slovenske literature* in poglobljen kulturnozgodovinsko naravnani pregled *Tisoč let slovenske literature*), literarno zgodovino dopolnjuje literarna teorija (obsežen učbenik s skromnim naslovom *Mala literarna teorija*), izbrana slovenska beseda plemeniti esejistiko (v knjigi z nekoliko slovensko otožnim naslovom *Slovenska postna premišljevanja*), bralca preseneča poetičnost zanesenega planinca (v zapisu *S prijatelji pod macesni*) in ne nazadnje so tu *Zakladi Slovenije*, simfonija pisateljevega besedila s fotografijami, likovnimi in drugimi prispevki sodelavcev, knjiga o samosvojem in izvirnem Josipu Jurčiču in še marsikaj. Kaj pa prvi slovenski avtohtoni vrtnici *Prešeren* in *Trubar*? Tudi nanju ne smemo pozabiti, če hočemo zajeti in dojeti kompleksnost dejavnosti Matjaža Kmecla in tej ustrezen odnos do kulture – celovitosti vsega, kar je človek kot individuum in družbeno bitje v obdajajočem ga svetu.

Ob navedenih delih nam nenavadno vsestranskost odnosa Matjaža Kmecla do kulture razkriva v zapisu BESEDE o *spominih na skrivne ljubezni* morda najbolj celovito in pristno njegova knjiga življenja *Sveti Lenart, vrtnice in gamsov skret*. Po sodbi avtorja, ki želi biti skromen in kandidovsko ironičen, naj bi bila ta knjiga »popolnoma nepomemben pogovor o življenju«. A skromnost, čeprav naj bi bila kandidovska, je težko dosegljiva in ko je govor o največji človekovi vrednoti – življenju –, celo moteča, zato je Kmeclovo sklicevanje na »nepomembnost« pogovora samo narativna maska (kot bi dejal pokojni prijatelj praški profesor Miroslav Drozda) globoko čutečega človeka, ki mu je tuj v sodobnosti (žal tudi v Sloveniji) kar prevečkrat prisoten tu in tam že paranoičen napuh vodilnih in manj vodilnih mediokritet.

Človek, ki aktivno in prizadeto spremlja tako dogajanje v idejno-vrednostnem kot socialno-pragmatičnem območju kulture in se na to dogajanje odziva, zmore ob nevšečnostih tega sveta, ki jih razkrivata »obsoladni« ironija in samoironija kandidovskega vrta, razkriti tudi misterij življenja v nekoliko drugačnem doživljanju sveta na »vrtu«, kjer ob »banalni preproščini buče« raste »toliko sijajnih molčečih in prijaznih stvari«, med njimi rože – *vrtnice*. VRT in VRTNICA – dve prastari kulturni podobi. Kulturni spomin pri Matjažu Kmeclu oživlja v besedilu knjige *Sveti Lenart, vrtnice in gamsov skret* obe podobi v navezavi na kulturno dediščino (še posebej na ravni intime).

Vrt, ki ga ruski kulturolog Sergej Averincev z vidika zahodnoevropske umetnosti navezuje na sekularizacijo teme raja v temo vrta, idiličnega prostora, v katerem je človek med zelenjem in cvetovi v naravi sam s svojo mislijo in čustvom zunaj šumnega sveta, Matjaž Kmecl z mislijo na ironijo razsvetljenca Voltaira posodobi. Kmeclov vrt ni idiličen prostor, sodobni kaos moti tišino tega vrta, a kljub vsemu ostaja posvečeni prostor (tudi ob prisotnosti »kandidovske« ironije in samoironije), v njem deluje človek, ki je sam ustvaril nekaj edinstvenega – unikatno vrtnico –, podobno »kot je Stvarnik v svetopisemski genezi ustvaril svet, ali romanopisec roman« (kot pravi pisec sam). V skladu s takim vrednotenjem vrta je tudi poetološka

funkcija teme vrta. Tema vrta uokvirja pripoved, znotraj pripovedi pa ima funkcijo signala tematskega preskoka in tako po eni strani izpostavlja edinstvenost avtorjevega sporočila, upirajočega se sodobni vseenosti in samovolji, po drugi pa razgibava kompozicijo besedila in s tem intenzivira smiselno in razpoložensko večpomenskost avtorjeve besede.

Vrtnica, osrednji motiv, ki obraste še posebej tematski sklop o gojenju vrtnic Kmeclove knjige *spominov na skrivne ljubezni*, je ena najbolj razširjenih mitopoetskih podob z mnogimi simbolnimi pomeni barv in vonja njenih cvetov, zelenih listov, trnov in cveta samega, ki nosi na sebi simbolni pomen slave. Višek poetičnega in religioznega pojmovanja doseže vrtnica kot mistični simbol, ki združuje vse duše pravičnih, v Dantejevi *Božanski komediji*. Matjaž Kmecl se sam ne ukvarja preveč s simbolnimi pomeni, vrtnica ga zanima bolj kot čudež narave, ki dobiva vedno znova presenetljivo novo lepoto, če je njen stvarnik-žlahtnitelj dovolj prizadeven in uspešen. Kmeclova vrtnica sicer ni Dantejeva *rosa celeste*, a ostaja tudi pri njem univerzalni simbol sveta in človekovega življenja, ki spremlja človeka od rojstva do smrti in združuje okrog sebe prijatelje – ljudi dobre volje.

In če je buča v Kmeclovem »popolnoma nepomembnem pogovoru o življenju« junak sicer zabavnega, a ponesrečenega prizadevanja ustvariti orjaško bučo – *giganteo* – tako na domačem vrtu kot »v lepi slovenski deželici na sončni strani Alp«, ki zaradi izmaknjene buče izgubi »eno od redko obetajočih priložnosti za promocijo«, potem postane slavna vrtnica celo junakinja Združenih narodov. Skupščina Združenih narodov leta 1945 preimenuje v počastitev miru vrtnico s prvotnim imenom *Mme A. Meilland* v vrtnico *Peace/Mir*. V obeh prilogah je precej Kmeclove ironije, tudi njegove vrtnice pikajo. A za razliko od buče, ki je primerna samo za proizvodnjo olja, ima po sodbi Matjaža Kmecla »vsaka vrtnica svojo zgodbo: *Habent sua fata Rosae*; kot knjige«, sam bi pristavil, da nekaj podobnega velja tudi za *nenavadne ljudi*, in parafraziral bi avtorjevo besedo: najimenitnejši imajo pogosto najbolj dramatične zgodbe. Veliko tega o človeku in človeškem pove beseda o naravi.

V knjigi *spominov na skrivne ljubezni* z vrtnico in v krogu vrtnice, o kateri pravi Goethe, da »o njej pišemo pesmi«, spregovori Matjaž Kmecl o temeljnih pogojih za rast človekove osebnosti. To so dom, starši in življenje z njimi v otroštvu in deštvu. Kmeclova poetična beseda govori o rojstnem Dobovcu na senčni strani Kuma, o Šentjurju z mogočno šolo in velikanskim prisončnim šolskim vrtom, o domu v Velenju ter o civilizacijski in kulturni dejavnosti prosvetljenih UČITELJEV, matere in očeta in slovenskih učiteljev nasploh, na revnem in zaostalem podeželju; tako nas na diskreten način opominja, da sodobna potrošniška družba na mnoge kulturne vrednote in nosilce teh vrednot nekoliko pozablja. Nekaj takega nam pripoveduje Matjaž Kmecl s svojim spominom na dogajanje v »lepi sobi« starševskega doma, ko je njegova mama razstavila pravkar dokončano sliko vrtnic in so jo lahko prišli pogledat tudi otroci. Pogled na lepoto maminih slik, ki še danes visijo na steni v Kmeclovem domu, mu s svojim domišljjskim razkošjem, enkratnostjo in neponovljivostjo v spominski melanholiji potrjujejo kulturno veličino umetniškega

ustvarjanja, ki ga z besedo nadaljuje tudi sam. DOM s spomini na prednike živi tudi v DOMU s kandidovskim vrtom v Črnučah, za Matjaža Kmecla je nekakšna »intelektualna trdnjava«, ki spominja, rusist bi lahko rekel, na vlogo »duhovnega zatočišča«, hiše z vrtom v kraju Peredelkino Borisa Pasternaka iz časov zanj neprijaznih let ustvarjanja romana *Doktor Živago*.

Zadnjo rusistovo primerjavo dveh DOMOV bi Matjaž Kmecl najbrž pospremil s prizanesljivim nasmeškom in pisca spomnil na svojo ironično izjavo, ki pravi:

/B/bradati, vrtnarski starci s slamniki na glavah od preobilice dela, pričakovanja, vremenskih, voluharskih in drugih skrbi ne utegnejo misliti na filozofska ozadja svojih let in preprosto živijo iz pomladi v jesen in iz jeseni v pomlad, dokler pač traja. /.../ /N/am, drugim, bastardnim uradnikom tega sveta, ki smo pol živih dni presedeli po sejah in si belili glave s skrbmi, ki se jim že s Šmarne gore, kaj šele iz večnosti vidi, da niso dosti vredne; in nam je (bil) vrt zmeraj samo »zapovrh«, ne tisti življenjski krog skrbi in pričakovanj, ki ne da umreti!

Izjava priča samo o tem, bi v odgovor pripomnil rusist, da ima Matjaž Kmecl izjemen smisel za samoironijo, ki v knjigi *spominov na skrivne ljubezni* pogloblja pomen avtorjeve nenavadne življenjske naravnosti, še posebno v besedi o politiki. Vrt ob domu s svojim simbolnim smislom za Matjaža Kmecla ni bil nikoli »zapovrh« in tudi ni v jeseni življenja. Rusistovo pripombo dograjuje in potrjuje nekoliko grenak zapis Matjaža Kmecla o obračunu s svojim političnim libidom, umeščen v prostor Kmeclove velike in nikoli skrite ljubezni – v svet planin.

V mozartovski harmoniji naravne lepote planin je nekoliko neprimerno razmišljati o zverženi disharmoniji pritlehne politike, bi rekel prijatelj planin. Tega se zaveda tudi Matjaž Kmecl in kandidovsko našpičen v spletu ambivalentnih občutij odkrije v planinskem svetu prostor, ki ohranja visokost planin ob misli na nizkost politike – *gamsov skret*, »smrad do neba«, vendar »prelep, miren, razgleden kraj«.

A Matjaž Kmecl ohranja ob razmislekih o politiki svojskost, ne dovoli, da bi politika kar tako, neovirano vdrla v njegovo misel in čustvo. Pred spominom na tehtanje in razmišljanje na *gamsovem skretu* v Repovem kotu o letih kulturnopolitičnega delovanja kot v obrambo zapisuje »spominske podobe« v »samoti, oviti v nekdane čase«, povezane z mislijo na druge *gamsove skrete* in prostore slovenskega hribovskega sveta, ki jih je obiskoval. Vsi ti spomini, veseli in manj veseli, so povezani z mislijo na vrednote, ki so nad politiko. Manj vesel je spomin na »temno slovesni prostor na Osankarici, kjer je bil pobit Pohorski, Šarhov bataljon«. Zgodbo o »zanosno domoljubnih šarhovcih« doživlja Kmecl kot tragedijo; to je povzročila »moč človeškega sovraštva«, ki da je v tem svetu še vedno »večja od svetništva«. Spomin na *gamsov skret* pod Vrhom Zelenic je nekoliko bolj vesel, mir in samota »na robu obsežnega zelenega travnika« *gamsovega skreta* sta vzpodbudna, vzklika »Hvala! Dobro je!«, ki to vzpodbudo spremljata, sta pravzaprav hvalnici življenja samega. Človekovo življenje pozna visoke, nikoli dosegljive utopične cilje, a vredne, da jih ima, brez Zlatoroga, tako tistega trentarskega kot tistega iz štajerske podružnice na Tolstem vrhu, bi bili oropani čara upanja in ljubezni.

Hvalnica življenja, zapisana v kontekstu besedila, ki razkriva vrednote čistega človeštva zunaj ideoloških predsodkov, pričakuje odgovor na vedno prisotno, a nikoli odgovorjeno vprašanje o smislu življenja. Na to vprašanje se odziva vsak človek posebej, na svoj način, a če nekoliko poenostavim zadevo, odgovore na to vprašanje uokvirja na eni strani mladostno doživljanje misterija življenja kot *neskončne končnosti* in na drugi zrelostno oziroma starostno sprijaznjenje z življenjem kot *minljivostjo*. Kmeclov zlati podojstriški dan nakazuje v razmisleku o tem vprašanju oba vidika. Da bi jasneje izstopila posebnost podojstriškega razmisleka, ga bo rusist soočil z besedo dveh ruskih klasikov: z besedo na težko bolezen in kratko življenje obsojenega Antona Pavloviča Čehova in besedo Leva Nikolajeviča Tolstoj, ki ga je misel na smrt vznemirjala vse življenje in ga nazadnje pognala v beg iz materialnega in duhovnega zatočišča Jasne Poljane. Iz množice besedil, ki bi jih lahko navedel in bi jih celo moral navesti, se bom zadovoljil z dvema naključno izbranim besediloma. Občutek življenjske neskončne končnosti zaživi v povesti *Stepa Čehova* v čustveni prizadetosti dečka Jegoruške, ko v prelomnem trenutku življenja zapuša rodni kraj in se na poti po stepi v tuje mesto poslavlja od svojih deških let. Dečkov doživljanje slovesa prikaže Čehov z vidika različnih emocij. Eno od njih vzbudi na stepto spuščajoči se mrak in na nebu prižigajoče se zvezde, Jegoruška se spomni na smrt *babuške*, na krsto in grob in ta spomin razširi v domišljiji na predstavo, kako babica leži v grobu in kako so v grobu tudi pokojni mama, oče Hristofor, grofica Dranicka in Solomon, sam zase pa ob tem ne dopušča možnosti, da bi umrl, in čuti, da *nikoli ne bo umrl* ... Romanopisec Tolstoj *minljivosti*, večni skrivnosti življenja in smrti, posveti v drugem obdobju svojega ustvarjanja poleg drugih besedil avtobiografsko knjigo *Spoved*, napisano s starozavezno biblijsko izrazno močjo, a tu naj nas zadovolji pisatelj, jedrnat dnevniški zapis 1. januarja 1883, ki pravi:

Danes, Gudovič je umrla. Umrla je popolnoma, – jaz in mi vsi pa smo umrli za eno leto, dan, uro. Mi živimo, kar pomeni, da umiramo. Lepo živeti, pomeni lepo umirati. Novo leto je! Želim sebi in vsem *lepo umreti*.

V spominu na podojstriški dan Matjaž Kmecl besedil Antona Pavloviča in Leva Nikolajeviča ne omenja, a Kmeclova beseda o podojstriškem dnevu nam razkrije veliko tega, kar nakazujeta ruska klasika, to velja še posebej za njen zaključni akord:

Takrat mi prizvenijo v glavo nekdani Menartovi stihi, da je lepo gledati življenje, pa četudi skozi šipice šestnajste dioptrije, da se ga le vidi. /.../ Za trenutek se mi tudi iz spomina prišepeta predsmrtna podoba mlajšega brata, kako smo ga v njegovi zadnji uri držali za roke, medtem ko se je blago, pomirjeno in že na pol iz onostranstva smehljal in mu je dušica na skrivnosten in dokončen način vzprhutavala iz telesa, zraven pa šepetala, da nikoli več, prav nikoli več na tem svetu; nikoli več. – In gledam Grintovce, sijoče nad prostranstvom časa, nad vsemi tegobami; ničesar ne pogrešam v njih, še svojih mladih let ne; popolni so, kot je popolna samoumevnost – to je vendar tako večno, tako dokončno kot trenutek, ki ga živim: eden od toplih, ljubeznivih blagoslovov, ki nam jih daje življenje.

O bog, kako mi je dobro!

S takim duhovnim blagrom se človek v svetlobi samote, ko »malce prelamlja s svojimi življenjskimi načrti«, tudi na *gamsovem skretu* v Repovem kotu lahko brezkompromisno spopade s temnimi stranmi sodobnega sveta. Javni delavec-inteligent, čigar delovanje je etično naravnano, tudi ko je vpet v politiko, najprej obračuna s skušnjavami političnega demona, ki ogrožajo njega samega – z nečimrnostjo, samopomembnostjo, samozadostnostjo. Osvobojen teh skušnjav Matjaž Kmecl z ironijo, ki ne sovraži, marveč pomiluje, dokaj stvarno predstavi onkraj ideoloških in političnih pregrad odličnosti tako imenovane tranzicije, idealnega časa za ekshibicionizem »bivših partijskih sekretarjev, nepotešene avantgarde bogve česa, pretresljivih stebrov družbe, zdaj naknadnih junakov in vnazajšnih žrtev bogve česa«. Matjaž Kmecl piše, da je »nameraval napisati debelo knjigo o političnih letih, ki so se mu natekla«, a tudi s tem, kar je zapisal v svoji knjigi »o popolnoma /manj/pomembnem pogovoru o /političnem/ življenju« /dopolnil A. S./, je dovolj. Ko govori o političnem prostoru, ki v Sloveniji »postaja vse manj korekten in vse bolj nepregleden, blaten in banalen«, pravzaprav opozarja na globalno pragmatično politikantstvo in prilagodljivo filistrstvo egocentrikov in konformistov, kar vse navsezadnje vodi k brezinicativnosti in pokornemu podrejanju despotizmu. Za inteligenta, ki ima poleg uma tudi vest, so neprijetne izkušnje s početjem nekaterih intelektualcev, ki imajo intelekt, ne pa vesti (kot bi pripomnila Aleksander Isajevič Solženicin in filolog Mihail Leonovič Gasparov), in se za dosego svojih interesov (še posebej političnih) poslužujejo laži in spletk. Matjaž Kmecl je na političnih položajih ostajal zvest poslanstvu kulture, tj. prevladi duhovnih interesov in spoštljivih odnosov do »drugega« in »tujega«, kot bi dejal ruski kulturolog Boris Fjodorovič Jegorov. Zaradi neprijaznih razmer v slovenski politiki in deloma kulturi naj bi se umaknil na »kandidovsko pristavo«. O tem naj bi pričale ironične puščice, ki jih Matjaž Kmecl z gorskih višin nekoliko resignirano namenja »fenomenalcem, herojem, zgodovinskim premikačem in prelamljalcem«, ki »v dolini cimprajo svoje polomljene in samovšečne knjige«, o tem naj bi nas prepričeval izpričan ambivalenten odnos do naše države, ki da »postaja vse bolj bedasto okrancljana kokoš«. Vendar v ambivalenci obstaja poleg sovraštva tudi ljubezen. Kmeclovo izjavo je treba navesti v celoti: »/Z/meraj bolj nelagodno sprejemam soodgovornost zanj /Slovenijo, op. A. S./ – po drugi strani pa vem, da ji ni mogoče uiti; noro in moreče jo ljubim in na enak način sovražim.« Pri Matjažu Kmeclu navsezadnje vendarle prevlada ljubezen.

In ko se znova in znova vrača k ljublim vrtnicam in s parafrazo besed prijatelja Cirila Zlobca med drugim zapisuje, »težko je spočenjati nove vrtnice, je pa lepo«, se pred koncem svojih zapisov nekoliko poigra z bralcem. Ponovno potrdi svojo ljubezen do hribov, na katerih je preživel nekaj najlepših dni življenja v vsakokratnem zavetju samote, a tudi v družbi s kakšno prijazno hribovsko družino, ker je, kot pravi, »najbrž z geni češko-italijanskega starega očeta podedoval enako silno potrebo po veseli družabnosti in prijateljevanju«. V spominu se vrne v otroštvo, ko je bolan med vojno bral nekaj tistega, kar je bilo pod nacistično okupacijo, kot vse slovensko, smrtno prepovedano. Ne izpusti niti zavetniške izbire svetega Lenarta, ki mu je že na začetku knjige zapel hvalo:

/S/vetega Lenarta sem si že zdavnaj izbral za svojega zaščitnika.

Za življenja je bil puščavnik, svetnemu se je odpovedal, celo dvornemu škofovstvu. Ko se je požlahtnil v legendo, pa je postal zavetnik samotarjev, izobčencev, ubežnikov, beguncev in vseh drugih odrinjenecv (mislim si, da tudi takih zalivalcev solate, kot sem sam). Ti so mu na Slovenskem, v najbolj skritih in odročnih krajih postavili kakšnih sedemdeset cerkva – pač tam, kamor so se poskrili pred preganjalci.

Po vsem tem pa se Matjaž Kmecl po nepotrebnem zopet spomni na politiko, v kateri je, po sodbi rusista, kljub zatrjevanju, da ima politiko zmeraj bolj za zablodo, vendarle pustil nekaj ljubezni podobnega – odzval se je namreč klicu zgodovinskih razmer in »blizu dvajset let življenjskega časa« vestno in dobrohotno opravljal zastavljene naloge. Zato bo rusist pri Kmeclovi zaustavitvi ob drugi skrivni ljubezni, ki naj bi bila *vrtnično solatarstvo*, ponovno zagodrnjal in pristavil, da je druga Kmeclova skrivna ljubezen najbrž *ustvarjanje*, ki daje smisel aktivnemu življenju, tudi če gre samo za žlahtnjenje vrtnic in še solate zraven. O tem priča *polzgodba*, ki jo je Matjaž Kmecl vpisal v knjigo po objavi v zborniku slovensko-ruskega društva.

Novi žanr *polzgodba* še čaka na literarnoteoretično opredelitev, nekaj bi o njem morda lahko povedala Kmeclova disertacija *Novela v literarni teoriji*. Rusist bo nekoliko drzen in bo zapisal, kako oznaka *polzgodba* opozarja bralca, da bi avtor o svojem bivanju v Moskvi, kjer je bil skupaj z rusistom na specializaciji na filološki fakulteti Moskovske državne univerze M. V. Lomonosova v daljnem 1971. letu, lahko še marsikaj povedal. Tako pa je v duhu svojega *vrtničnega solatarstva* zapisal:

Moja najljubša predstava o Rusiji ni ne literarna ne glasbena in še manj revolucijska, temveč je 'mičurinska': velikanski prostor, v katerem je vse polno majhnih, brezimnih stvarnikov rastlinstva, nad njimi pa mogočna, skoraj legendarna postava Ivana Vladimiroviča Mičurina.

Velikani ruske kulture Gogolj, Tolstoj, Čehov, Čajkovski, Repin so tako samo omenjeni, pozornost pa je posvečena roži *tjul'pančik* oziroma *tulpančik* (kot zapisuje avtor), plamenki/floksu, zelnatemu srobotu, vrtnicam (med njimi še posebej vrtnici *Čajkovski*), *Miklošičevi potoniki* in seveda »sijajni in velikanski zadevi« botaničnemu vrtu v Ostankinu. Vse to rastlinje spremljajo zgodbe. Nekoliko zabavna je tista o *tulpančikih*, ki so jih, natlačene v kovčkih, podjetni južnjaki iz Podkavkazja še sredi hude zime z letali peljali prodajat v Moskvo po precej »nečlovekoljubnih cenah«. Manj zabavna je tista, ki govori o tem, kako je po obisku moskovskega botaničnega vrta bil *stažor* Matjaž Kmecl poklican na zagovor v pisarno Inotdela MGU (urada za tujce moskovske univerze), ker je zapravljal čas v botaničnem vrtu, namesto da bi se, kot se spodobi, v *Leninki* (Državni biblioteki ZSSR V. I. Lenina!) ukvarjal z rusko literarno znanostjo, za kar »dobiva sovjetsko štipendijo stotih rubljev«. (Da je spravil z obiskom botaničnega vrta v kašo tudi rusista *jugoslava*, prijatelj Matjaž zamolči!) Spomin na strokovno kolegico, moskovsko slovenistko pokojno Ženjo Rjabovo, ki je kolegu iz Slovenije z dače pritihotapila tri ruske vrste plamenke, je seveda pietetne narave, skoraj opomin, da bi se morali več in bolje

ukvarjati z ruskimi posredniki slovenske kulture. Posebno veljavo pa ima Kmeclovo pričevanje, da je v moskovski knjižnici, imenovani po Leninu, pri študiju ruskega formalizma spoznal, kako se je iz njega več desetletij napajala vsa svetovna literarna veda, ob tem pa ugotovil, da tisto, kar ustvarjajo ruski žlahtnitelji-stvarniki po ruskih genetskih postajah in vrtičkih, ostaja neznano. V tem in takšnem kontekstu je umestna nepozabna Kmeclova podoba nekoliko idealiziranega stvarnika Ivana Vladimiroviča Mičurina, ki bi se mu ustvarjalen človek rad približal vsaj z besedo:

Vidim moža z bradico in slamnikom, kako se zamišljeno sklanja na vrtu in pričakujoče sanja in snuje nova življenja, eno lepše od drugega, eno bolj čudežno prijazno od drugega. Prav nič ga ne skrbi, ali bo potem kaj prodal, dovolj mu je, da je Stvarnik.

Človek s hibo, takšno ali drugačno (prisotno pri vseh in vsakem), razmišlja o stvarniku in Stvarniku na osnovi izkušenj, ki jih doživlja v realnosti 'globalnega' sveta. Matjaž Kmecl, ki hoče biti stvaren, dopolnjuje podobo stvarnika kot eksperimentator. Sam pozna uspehe, a tudi neuspehe (pri žlahtnjenju vrtnic in pri ustvarjanju in delovanju na področju kulture), zato se nekoliko pesimistično poigra s svetopisemskim Stvarnikom »zmeraj bolj izprijene stvaritve – človeka«, a vendar z zapisom o morebitnem Stvarnikovem kesu in potem z mislijo o vztrajnih poskusih vzgoje novih vrtnic kljub izkazani otožnosti nakazuje vsaj upanje, če ne vero, v različne možnosti človeka kot stvarnika na različnih področjih življenja – posameznika in družbe. Rusista ta misel spomni na zavračanje heglovskega eshatološkega mita o zgodovini Jurija Mihajloviča Lotmana, ki da se giblje k neizbežnemu končnemu rezultatu, in na Lotmanovo predstavo o Stvarniku kot stvarniku-eksperimentatorju, ki da je zasnoval veliki eksperiment, rezultat katerega je za njega samega nepričakovan in nepredvidljiv, nedokončan.

Jubilej, tudi častitljiv, je samo konec vrste let človekovega življenja, za njim je nova, sicer nepredvidljiva, a vendar možna vrsta let, kot to nakazuje na koncu knjige *spominov na skrivne ljubezni* Matjaž Kmecl sam:

Če se bo v kratkih letih in mesecih, ki so še pred menoj, zgodilo kaj zelo pomembnega, recimo da se mi končno le posreči spočetje kakšne čudežno lepe ali vsaj približno lepe in zdrave vrtnice, vredne pesnikovega imena, bom dodal pripis.

Vrtnica *Prešeren* že cveti v naših slovenskih vrtovih in tudi vrtnica *Trubar* ob vrtinah *Čajkovski*, *Leonardo da Vinci*, *Miška* in mnogih drugih tega sveta. Pogled na razkošje teh cvetov navdaja rusista z upanjem, da bosta prijatelj Matjaž in on, zavzeta za uspešnejši razvoj slovanskih kultur, doživela dneve in leta (v bližnji bodočnosti), ko lepote narave ne bodo omadeževali »gosto nasejani plakati nedavnih volitev« s »špalirjem 'svinjepisnih' slik golih ženskih zadnjic in podobne poezije« in brez njih in ko ne bomo na gozdnih poteh in po dolinah srečavali ljudi, ki »so imeli svojčas delo, odkar je demokracija, pa da so 'na čakanju'«. – BESEDA Matjaža Kmecla, ki je in še bo veliko povedala o slovenski kulturi in prispevala za njen obstoj in razvoj, govori tudi o teh, danes najbolj perečih vprašanjih človeka in družbe stvarno in prepričljivo.